

ANNO NA

LIETUVOS JAUNIMO ORGANIZACIJŲ TARYBA

Lietuvos nevyriausybių organizacijų pozicija dėl vystomojo švietimo plėtros

Vilnius, 2014

Jau prieš dešimt metų Lietuva iš paramos gavėjos tapo paramos teikėja, vystomajam bendradarbiavimui skiriančia vis daugiau dėmesio ir lėšų. Iki 2015-ųjų įsipareigota finansavimą šiai sričiai padidinti iki 0,33 proc. bendrojo nacionalinio produkto, vis daugiau diskutuojama apie tinkamiausius pagalbos būdus ir gebėjimus, kuriais galėtume dalytis su besivystančiomis valstybėmis.

Nepaisant akivaizdžios pažangos, **tenka pastebėti, kad vis dar nėra nei vieningos ir aiškios pozicijos, nei strategijos aiškinant vystomojo bendradarbiavimo svarbą Lietuvos žmonėms** ir siekiant ugdyti platų požiūrį turinčius, vystymosi procesus suprantančius piliečius. Nenuostabu, kad trūksta paramos vystomajam bendradarbiavimui: 2008 metais visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ vykdytos apklausos duomenimis, paramos teikimui nepritarė 12,3 proc., o 2010 metais – net 33 proc. respondentų¹.

Be to, vis dar **nėra aiškiai apibrėžtų gairių ir koordinavimo mechanizmo švietimo programoms**, kurios skatintų platesnį pasaulio regionų tarpusavio ryšių suvokimą ir diskusijas apie Lietuvos vietą šiame procese. Tokių kryptingų programų naudą seniai pripažino įvairios Europos Sąjungos (ES) institucijos. 2005 m. **ES Taryboje** posėdžiavę ES valstybių narių vyriausybės atstovai, Europos Komisija ir Europos Parlamentas paskelbė bendrą pareiškimą dėl vystymosi (angl. *The European Consensus on Development*), kuriame pabrėžė ES įsipareigojimus šviesti piliečius, padėti jiems suprasti skurdo, nelygybės ir įvairių kitų pasaulinių

problemų priežastis, taip pat savo santykį su jomis. Kaip teigiama minėtame pareiškime, visuomenės informavimas yra vienas iš kertinių dalykų siekiant vykdyti ES įsipareigojimus skurdo mažinimo srityje. 2012 m. **Europos Parlamentas** priėmė oficialią rezoliuciją, kurioje Europos Komisija ir ES valstybės narės skatinamos rengti ir įgyvendinti nacionalines vystomojo švietimo strategijas. Panašią poziciją 2011-aisiais išsakė ir **Europos Tarybos Ministrų komiteto nariai**, ragindami valstybes narys stiprinti formalų ir neformalų švietimą, pagrįstą tarpusavio ryšių supratimu ir solidarumu.

2005 m. Vilniuje **priimta Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi strategija** pabrėžia švietimo darniam vystymuisi svarbą. Strategijos gairėse teigiama, jog švietimas gali keisti žmonių požiūrį, nes tokiu būdu jiems suteikiamos galimybės kurti sveikesnį ir turtingesnį pasaulį. Minėto pobūdžio švietimas prisidėtų ir prie pagalbos vystymuisi efektyvumo, todėl turėtų būti laikomas vienu iš valstybės prioritetų, jo elementus integruojant ir į formalaus, ir į neformalaus ugdymo programas.

Šiandieniniame pasaulyje didėjant žmonių tarpusavio ryšiams, pagrindinis iššūkis švietimui – organizuoti ugdymo procesą atsižvelgiant į šiuolaikinės (vis labiau veikiamos pasaulinių procesų) visuomenės pokyčius. Globalaus švietimo turinys leidžia suprasti besimokantiejiems pasaulinę perspektyvą, pamatyti socialines, ekonomines ir aplinkosaugines problemas ir vertinti jų sprendimus viso pasaulio kontekste. Jie skatinami apmąstyti savo tapatybę, solidarumo svarbą, gyvenimo būdą ir prisiimti atsakomybę už save bei aplinką ir savo pasirinkimais prisidėti prie teisingesnio, taikesnio ir tvaresnio pasaulio kūrimo. **Globalus švietimas iš esmės praturtina jau esamą švietimo turinį**, teikdamas žinių apie globalius procesus ir pasaulio visuomenės plėtrą.

¹Lietuvos gyventojų požiūris į pagalbą besivystančioms šalims. Tyrimus atliko UAB „Vilmorus“ Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centro užsakymu 2008 ir 2010 m. Interneto prieiga <http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/teises-aktai-dokumentai/>

Šią sąvoką pripažįsta ir Europos Taryba: 2002 m. priimtoje Maastrichto globalaus švietimo deklaracijoje jis apibrėžiamas kaip švietimas, atveriantis žmonių širdis ir protus globaliems pasaulio reiškiniais ir skatinantis kurti teisingesnį, sąžiningesnį pasaulį, kuriame užtikrinamos žmogaus teisės visiems². Taigi „**globalus švietimas**“ apima ir **vystomąjį švietimą, ir švietimą, skirtą žmogaus teisėms, ir švietimą darniam vystymuisi, ir švietimą taikai bei konfliktų išvengimui, taip pat tarpkultūrinį mokymą**. Nors neretai globalus švietimas laikomas vystomojo švietimo sinonimu, tačiau, kaip minėta, „globalus švietimas“ – šiek tiek platesnė sąvoka. Vystomąjį nuo globalaus švietimo skiria tai, kad vystomajame švietime pirmenybė teikiama temoms, susijusioms su santykiais tarp globalių Pietų ir Šiaurės (centro ir periferijos)³. Vystomasis švietimas yra labiausiai susijęs su vystomuoju bendradarbiavimu, o jo tikslas – skatinti visų piliečių dalyvavimą mažinant skurdą ir kovoti su atskirtimi pasaulio mastu. Toks švietimas yra itin svarbus teikiantis pagalbą valstybei.

Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje pabrėžiama integruoto švietimo svarba darniam Lietuvos vystymuisi⁴, o įvairiuose švietimo dokumentuose minimos darniam vystymuisi būtinos kompetencijos. **Pastaruoju metu galima matyti vis daugiau pastangų integruoti darnaus vystymosi elementus į švietimo programas**, tačiau Lietuvai tampant vis labiau išsivysčiusia valstybe, donore, **pastebimas ryškus globalesnės, socialiniai ir ekonominiai aspektai grįstos dimensijos trūkumas**. Darnaus ugdymo dimensija Lietuvos švietimo programose tėra pirmasis žingsnis, kuris nėra pakankamas, siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos rekomenduojamą globalų švietimą, apimančią platesnį žinių ir kompetencijų spektrą.

Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme numatytas visuomenės švietimas ir informavimas apie Lietuvos *vykdomą pagalbą*. Paradoksalu, tačiau taip apibrėžti vystomojo švietimo nerekomenduoja nei ES, nei JT⁵, be to, **į šios formuluotės netinkamumą ne sykį**

² Maastrichto globalaus švietimo deklaracija, interneto prieiga <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/GE-Guidelines/GEgs-app1.pdf>

³ European Development Education Monitoring Report “DE Watch”, 2010

⁴ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, interneto prieiga http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644

⁵ „Siekiant išvengti neaiškumų pažymima, kad vystomasis švietimas ir informuotumo didinimas nėra susiję su veikla, kuria propaguojama ar skatinama visuomenės parama vystymosi pastangoms per paramą konkrečioms organizacijoms arba

mėgino atkreipti atsakingų institucijų dėmesį nevyriausybinių organizacijų atstovai. 2013 metais nagrinėjant Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymą Lietuvos nevyriausybines vystomojo bendradarbiavimo organizacijos siūlė jį įtraukti „globalaus švietimo“ sąvoką. Tačiau šis pasiūlymas buvo atmestas motyvuojant tuo, kad dėl „globalaus švietimo“ apibrėžimo Lietuvoje nepakankamai diskutuota.

Susiklosčius tokiai padėčiai, mes, nevyriausybinių organizacijų atstovai, manome, kad:

iš esmės Lietuvoje nevyksta sistemingas gyventojų švietimas apie globalias socialines - ekonomines problemas, o kritinio mąstymo bei globalaus pilietiškumo įgūdžių ugdymas nėra pakankamas, todėl būtina plėsti vystomąjį švietimą Lietuvoje, jo turinį ir tikslus, ir sukurti konkretų ir ilgalaikį mechanizmą jo koordinavimui ir finansavimui.

Todėl siūlome:

- **Inicijuoti nuolat veikiančios tarpinstitucinės darbo grupės vystomojo švietimo klausimams spręsti Lietuvoje sukūrimą**. Į ją turėtų įeiti Lietuvos Respublikos užsienio reikalų, švietimo ir mokslo, aplinkos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, taip pat joms pavaldžių atitinkamų įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų atstovai.
- **Aiškliai ir suprantamai apibrėžti vystomojo švietimo sąvoką**, kuri apimtų ne tik informavimą apie Lietuvos ir Europos Sąjungos teikiamą pagalbą, bet ir švietimą, skirtą skatinti visų piliečių dalyvavimą mažinant skurdą pasaulio mastu ir kovojant su atskirtimi, švietimą žmogaus teisėms bei švietimą taikai bei konfliktų išvengimui.
- **Tinkamai reglamentuoti vystomojo švietimo klausimą Lietuvos teisės aktuose**, praplečiant ir patikslinant „vystomojo švietimo“ sąvoką Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme. Atitinkamai pakeisti ir papildyti kitus formalų ir neformalų švietimą

institucijoms. Vystomasis švietimas ir informuotumo didinimas nėra susiję su labdara, informavimu apie organizacijų veiklą ar viešųjų ryšių kampanijomis“, *Europos pareiškimas dėl vystymosi: vystomojo švietimo ir informuotumo didinimo reikšmė*, 2007.

reglamentuojančius Lietuvos teisės aktus bei kitus teisinius dokumentus.

- **Peržiūrėti ir atitinkamai papildyti jau esamas švietimo programas vystomąja socialine ir ekonomine dimensija.** Tolesnėje perspektyvoje priimti nacionalinę ilgalaikę globalaus švietimo programą, apimančią ir vystomąjį, ir Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje bei švietimo programose numatytą darnų švietimą, ir tarpkultūrinį ugdymą, ir kitus globalaus švietimo aspektus, su apibrėžtu koordinavimo mechanizmu, aiškia atsakomybe ir atitinkamais ištekliais jos įgyvendinimui.
- **Aiškiai apibrėžti kiekvienos institucijos kompetencijas ir atsakomybės sritis,** numatant svarų Užsienio reikalų ministerijos

vaidmenį, formuojant vystomojo švietimo turinį, kuriant bei įgyvendinant vystomojo švietimo neformalaus ugdymo programas. Taip pat būtina apibrėžti nevyriausybių organizacijų, ekspertų bei akademikų vaidmenį vystomojo švietimo turinio formavimo, peržiūros ir įgyvendinimo vertinimo procese.

Tikime, jog tik skubiai ėmęsi koordinuoti globalaus švietimo klausimus, skirdami jiems pakankamai dėmesio ir lėšų, galėsime įgyvendinti sau iškeltus užsienio ir vidaus politikos tikslus bei ugdyti globaliai mąstančius, atsakingus ir atvirus pasauliui piliečius. Manome, kad reikalingi sprendimai turėtų būti **padaryti iki 2015-ųjų Europos vystymosi metų pradžios.**

Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma – NNVBO Platforma

Lietuvos nevyriausybinių vystomojo švietimo ir bendradarbiavimo organizacijų tinklas – Asociacija LITDEA

Baltijos aplinkos forumas

Darnaus vystymosi centras „ANNONA“

Darnaus vystymosi institutas

Europos namai

Mes darom

Labdaros ir paramos fondas „Maisto bankas“

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba

Lietuvos neformaliojo ugdymo asociacija LINA

Politikos analizės ir tyrimų institutas

NNVBO Platformos nariai: Baltijos labdaros fondas „HEIFER“, Ekonominių tyrimų centras, Gelbėkit vaikus, Psichikos sveikatos perspektyvos, Humana People to People Baltic, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, Lietuvos vaikų fondas, Lygių galimybių plėtros centras, Moterų informacijos centras, Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, Regionų ir demokratijos plėtros institutas, Rytų Europos Studijų Centras, Trust in development, Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos žmogaus teisių centras, Asociacija „Pozityvus gyvenimas“, VšĮ „New Ideas“, Asociacija „Jaunimo akademija“.

Asociacijos LITDEA nariai: Šiuolaikinių didaktikų centras, Mokyklų tobulinimo centras, Socialinės etikos institutas, Nacionalinės plėtros institutas, VšĮ „Idėjų centras“, Skuodo savivaldybės vaikų ir moksleivių tėvų asociacija, Lietuvos savivaldybių seniūnų asociacija, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija, Ugdymo inovacijų centras, Jaunimo karjeros centras, Lietuvos Kolpingo draugija.

Projekto „Let's Get Global“ įgyvendinimui buvo gauta Europos Sąjungos finansinė parama per DEEEP projektą. Už turinį išimtinai atsako Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, turinys negali būti laikomas atspindintis oficialią Europos Sąjungos poziciją.

